

ACTA POLITOLOGICA

www.acpo.cz

INTERNETOVÝ RECENZOVANÝ ČASOPIS

2010 | Vol. 2 | No. 1 | ISSN 1803-8220

BALÍK, Stanislav. (2009). *Komunální politika: Obce, aktéři a cíle místní politiky*. Praha: Grada Publishing. 250 s. ISBN 978-80-247-2908-4.

RECENZE KAMILA ŠVECE

Tento článek podléhá autorským právům, kopírování a využívání jeho obsahu bez řádného odkazování na něj je považováno za plagiátorství a podléhá sankcím dle platné legislativy.

Internetový recenzovaný časopis vydává Univerzita Karlova v Praze,
Katedra politologie Institutu politologických studií Fakulty sociálních věd.

Acta Politologica | Katedra politologie | Institut politologických studií | Fakulta sociálních věd |

Univerzita Karlova v Praze | U Kříže 8 | 158 00 Praha 5 – Jinonice

www.acpo.cz | acpo@fsv.cuni.cz | +420 251 080 214

BALÍK, Stanislav. (2009). *Komunální politika: Obce, aktéři a cíle místní politiky*. Praha: Grada Publishing. 250 s. ISBN 978-80-247-2908-4.

V roce 2009 rozšířilo nakladatelství Grada Publishing svoje portfolio a začalo se věnovat nově též politologii. První knihou, která byla v této politologické řadě vydána, se stala publikace brněnského politologa z Fakulty sociálních studií MU Stanislava Balíka *Komunální politika: Obce, aktéři a cíle místní politiky*. Její publikování není významné jen pro nakladatelství, ale i pro českou politologii, odbornou i laickou veřejnost. Stanislav Balík se problematice komunální politiky věnuje dlouhodobě a je autorem mnoha odborných článků a monografií. Je možné je rozdělit do dvou skupin. První je tvořena pracemi, v nichž se věnuje této problematice v omezeném a relativně malém regionu (*Lokální politický pluralismus: Brno ve třech staletích, Okresy na severu: Komunální politika v okresech Šumperk a Jeseník v letech 1989-2006* či *Komunální politika: volby, aktéři, strategie. Případová studie okresu Šumperk od roku 1994 /disertační práce/*). Do druhé skupiny je pak možné zařadit publikace, v nichž se autor zabývá komunální politikou v obecné rovině, případně analyzuje některé vybrané fenomény. Z těch je možné zmínit například knihy *Česká komunální politika v obcích s rozšířenou působností: koalice, voličské vzorce a politické strany na místní úrovni v letech 1994-2006*¹ či *Komunální volby v České republice v roce 2002*², zařadit bychom mohli i několik kapitol v tematicky blízkých publikacích. Poznatky ze své dosavadní vědecké činnosti a publikací věnující se nejnižší úrovni politického systému shrnul právě monografií v *Komunální politice*. Vznikla tak práce, která je v českém prostředí zcela ojedinělá: zabývá se totiž prakticky souhrnně prakticky všemi aspekty lokální politiky. Čtenář se tak seznámí se všemi dimenzemi politiky, tedy institucionální (*polity*), vztahovou (*politics*) i obsahovou (*policy*).

Publikace je členěna do deseti kapitol, které pokrývají veškerou problematiku lokální politiky, a to nejen v České republice. První kapitola *Samospráva a obec* podává osvětlení základních teoretických konceptů či modelů. Balík definuje základní znaky územní správy, samosprávy a jejich typů. Nejedná se však o kapitolu čistě teoretickou, autor vždy uvádí příklady zemí, v nichž se ten který konkrétní typ vyskytuje či vyskytoval. Podobně je daty podepřena podkapitola věnující se sídelní struktuře přednostně v České republice, stručněji pak ve vybraných evropských zemích. Poslední část kapitoly se pak zaměřuje na terminologii obcí (autor vymezuje rozdíly mezi kategoriemi „obec“, „město“, „městys“ apod.) a věnuje se rovněž problematice rozšířené působnosti obcí v Česku. Následující kapitola, která vychází zejména z autorovy publikace *Česká komunální politika v obcích s rozšířenou působností*, se zabývá funkcemi místní samosprávy a čtenář v ní najde i problematiku financování obcí,

¹ BALÍK, S. (2008). *Česká komunální politika v obcích s rozšířenou působností: koalice, voličské vzorce a politické strany na místní úrovni v letech 1994-2006*. Brno: CDK. ISBN 978-80-7325-144-4.

² BALÍK, S. (ed.) (2003). *Komunální volby v České republice v roce 2002*. Brno: Mezinárodní politologický ústav. ISBN 80-210-3211-1.

která je často diskutovaným tématem; Balík tuto problematiku představuje velmi srozumitelně a jednoduše, přesto dostatečně podrobně.

V následující kapitole věnované genezi komunálního systému v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od počátku jeho utváření v druhé polovině 19. století do roku 1990 se Balík představuje nejen jako politolog, ale i jako vystudovaný historik. Přínos Balíkova „rozšířeného záběru“ lze spatřovat přednostně v tom, že se v politologických analýzách komunální problematiky nesetkáváme příliš často, ač pro pochopení i současného stavu je časová dimenze velmi podstatná. Autor vymezuje důležité milníky vývoje komunální správy, analyzuje komunální problematiku v období Rakousko-Uherska, v letech První československé republiky (právě ta je podle autora podstatná pro pochopení stavu po roce 1990, jelikož se stala východiskem a inspirací pro úpravy vztahů na komunální úrovni), zmiňuje rovněž vývoj v průběhu Druhé republiky a Protektorátu, zmiňuje i poválečný vývoj až do roku 1989 – podle Balíka se jedná o etapu, v níž nebyla obnovena předválečná samospráva, ale byly zachovány protektorátní národní výbory. Poslední část pak pojednává o transformaci a legislativním úpravám, které byly přijímány po roce 1990.

Současný stav komunální politiky a jeho vývoj po roce 1990 je představen ve čtvrté kapitole. Balík vymezuje obce na základě území, věnuje se problematice hranic obcí a jejich změně, zmiňuje kritéria vzniku nových obcí, a to jak rozdělením, tak i jejich slučováním. Na základě platné legislativy také podává definici občana obce, resp. jaké jsou podmínky „občanství v obcích“, dále také podává výčet práv i jeho povinností. Vedle podkapitoly věnující se působnosti obcí (která je spíše přesným výčtem záležitostí spadajících do samostatné působnosti) se čtenář seznámí i se symbolikou obce či názvem samosprávných jednotek. Nejvíce prostoru je v kapitole věnováno přirozeně orgánům obcí: podkapitoly se věnují obecnímu zastupitelstvu, radě, starostovi, ale i výborům a komisím – tento přehled má bohužel charakter spíše výčtu bez hlubší analýzy; i tak se jedná o text celistvý, který ukazuje sledovanou problematiku velmi komplexně. Poslední podkapitola je věnována místnímu referendu. Autor se opírá o zejména o legislativní podmínky konání referend, byť je problém pojímán dosti obecně (škoda, že autor na tomto místě nezmínil některé konkrétní případy uplatnění referend).

Nemalý prostor je v textu věnován rovněž volebním systémům na lokální úrovni (5. kapitola). Tato část práce je zpracována precizně a pokrývá všechny aspekty analýzy komunálních volebních systémů. V jednotlivých podkapitolách se tak setkáme s vývojem volební legislativy po roce 1990, přičemž jsou zmíněny i návrhy reforem, které nevstoupily v platnost, dále navazuje volebním právem, v jehož rámci je řešena i neslučitelnost funkcí (zmíněn je i neobvyklý případ zákona, který platil pouze od ledna do června 2005 a zaváděl neslučitelnost funkce člena zastupitelstva a funkce statutárního orgánu příspěvkové organizace). Další tři podkapitoly jsou stručnější, zaměřují se na vznik a zánik mandátu, na vyhlášení voleb a volební kampaně na obecní úrovni.

Z politologického hlediska je bezesporu zajímavá část zaměřená na problematiku politických stran a nezávislých kandidátů, kteří mají na české komunální úrovni velmi výrazné postavení (Balík se však nezabývá četností výskytu či úspěšností nezávislých ve volbách, ale

zaměřuje se přednostně na podmínky, které musí splnit v případě kandidatury). Po deskriptivních podkapitolách *Volební obvody* (s. 92-95) a *Způsoby volby* (s. 95-97) přechází autor k základním proměnným volebním systémům. První je uzavírací klauzule. Tato kapitola je ve srovnání s předchozími více analytická a praktická – autor na příkladu Šumperska vypočítává i přirozené prahy volebních systémů a diskutuje potřebnost této volební proměnné. Podobně laděná je i další podkapitola zabývající se volební formulí (Balík opět vypočítává dopad jednotlivých volebních systémů, tentokrát na konkrétním případě obce Rohle v okrese Šumperk). Celou kapitolu o volebních systémech uzavírá téma preferenčního hlasování, předčasných voleb a dílčí závěr kapitoly s názvem *Sporné proměnné současného volebního systému* (s. 109-110), v němž se autor věnuje především reformě volebního systému na lokální úrovni.

V šesté kapitole Stanislav Balík opouští území České republiky a seznamuje čtenáře i s vybranými zahraničními obecními pořádky. Toto ještě donedávna v našem prostředí neznámé téma se stále více prosazuje (srov. Jüptner, Polinec, Švec 2007³; Jüptner, Polinec 2009⁴). Balíkova *Komunální politika* tak není novátorským počinem, zařazení tohoto tématu je však velmi přínosné, jelikož dovoluje srovnání s českou podobou obecní politiky. Balíkem vybrané země jsou Slovensko, Rakousko, Polsko, Maďarsko, Německo (tomu je věnován největší prostor, autor vychází zejména ze své dřívější práce) a Francie: ve všech těchto případech autor uvádí vždy stručnou charakteristiku obecního zřízení, volebního systému, možností kandidatury či orgány místní samosprávy. Zaměřuje se tedy na komunální politiku ve smyslu *polity*. Kde je to možné uvádí i stručné srovnání s českým obecním pořádkem.

Sedmá kapitola je souhrnem výsledků všech komunálních voleb, které se konaly v České republice, resp. České a Slovenské Federativní republice, tedy od roku 1990 do roku 2006. Kapitola je členěna do podkapitol dle volebních roků, ty jsou strukturně komparabilní – za tabulkami s kompletními výsledky ze všech obcí následuje vždy komentář a analýza situace. Celá kapitola je uzavřena podkapitolou, v níž je provedena syntéza. Na jejím základě pak Balík formuluje dlouhodobé trendy české lokální politiky.

Na volební výsledky navazuje kapitola *Volební chování – účast a preferenční hlasování*. V prvních dvou podkapitolách se věnuje participaci voličů a volební účasti, stranou neponechává ani problematiku tzv. voleb druhého řádu. Volební účast analyzuje i z hlediska typu zastupitelstva; tento přístup je velmi zajímavý a podává nový pohled na lokální politiku v České republice. Balík věnuje svou pozornost rovněž preferenčnímu hlasování. Ve svých závěrech se opět opírá především o poznatky získané z analýzy komunální problematiky Šumperska (na tomto vzorku sleduje stálost podílu preferenčních hlasů pro zastupitele a míru změny předložených kandidátních listin).

V předposlední kapitole propojuje Stanislav Balík lokální politiku se svojí další specializací, totiž problematikou koalic. Kapitola *Radniční koalice, starostové* (s. 187-214) pohlíží na samosprávu optikou teorie koalic. Jednotlivé typy koalic, které nejprve

³ JÜPTNER, P.; POLINEC, M.; ŠVEC, K. a kol. (2007). *Evropská lokální politika*. Praha: IPS FSV UK. ISBN 978-80-254-1187-2.

⁴ JÜPTNER, P.; POLINEC, M. a kol. (2009). *Evropská lokální politika 2*. Praha: IPS FSV UK. ISBN 978-80-254-3510-6.

představuje, následně aplikuje na konkrétní případy (ve výčtu uvádí obce, ve kterých byly jednobarevné a menšinové výkonné orgány, připomíná jednotlivé typy minimálních vítězných koalic či nadměrně velkých koalic). Typologie, kterou aplikuje, vychází z rozčlenění, které publikoval ve své kapitole *Typologie exekutivních koalic v českém prostředí*⁵. Druhá část kapitoly o koalicích se věnuje postavení starostů v obcích periferních okresů.

Závěrečná kapitola práce s názvem *Komunální politika nepolitická?* (s. 217-231) se věnuje obsahové dimenzi politiky (*policy*). Tu klade do kontextu problematiky *polemos*, tedy *chápaní života jako polemiky a sváru*, využívá rovněž konceptu *Gemeinschaft* a *Gesellschaft*, který tematicky zahrnul již do úvodní části práce, ale v závěru tyto koncepty přenáší do praxe („last but not least“ se v textu objevuje svým rozsahem sice kratší, avšak obsahem důležitá, problematika kompetenčních sporů obecních orgánů – ta by si jistě zasloužila větší pozornost).

Monografie Stanislava Balíka *Komunální politika: Obce aktéři a cíle místní politiky* je nesporně kvalitní publikací, která více či méně postihuje všechny základní aspekty a problematiku lokální politiky v České republice. Je souhrnem, který si nesporně zaslouží pozornost čtenářů jak z řad praktiků, kteří se na státní správě a samosprávě osobně podílejí, tak všech těch, kteří se chtějí srozumitelnou formou dozvědět vše o lokální politice v Česku – těm všem lze text rozhodně doporučit.

Kamil Švec⁶

⁵ BALÍK, S. (2006). Typologie exekutivních koalic v českém prostředí. In CABADA, L. a kol. *Koalice a koaliční vztahy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 80-7380-004-7.

⁶ PhDr. Kamil Švec je interním doktorandem katedry politologie IPS FVS UK v Praze. Kontakt: kamil.svec@gmail.com. Text vznikl v rámci projektu GA UK „Aplikace teorie koalic na regionální úrovni v České republice“, číslo projektu 259146.